

Х. Григор'єва,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕДОЛІКИ АГРОПРОТЕКЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ДИНАМІКА, ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Слід погодитися із тим, що вплив законодавства на суспільні відносини залежить, передусім, від якості такого нормативного матеріалу. У зв'язку з цим загальнотеоретична проблематика недоліків законодавства щороку актуалізується з огляду на стрімкі процеси збільшення системи нормативно-правових актів, її ускладнення, а значить – зростання питомої кількості помилок та проблем. Сфера державної підтримки сільського господарства не є виключенням – навпаки, вона є одним із яскравих прикладів динамічних векторів нормотворчості в Україні. Водночас це означає постійний та підвищений ризик дефективності законодавства, і на жаль, практика безжалісно підтверджує цей ризик. Насправді, активність законодавця у сфері регулювання агропротекційних відносин призводить до багатьох важливих явищ, подій та процесів, які мають бути ретельно оцінені в сукупності. Зокрема, актуальність такого дослідження зростає з огляду на подання до Верховної Ради України двох проектів Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» № 13202 від 21.04.2025 року [1] та № 13202-1 від 07.05.2025 року [2]. Можливе прийняття одного з даних проектів здатне суттєво змінити законодавчі засади надання держав-

ної підтримки сільському господарству. Однак, чи позбавить такий крок агропротекційне законодавство від його сучасних недоліків? Відповідь на це питання становить гострий дослідницький та науково-практичний інтерес у контексті сучасних нормотворчих процесів, а також в аспекті загального розуміння еволюції вітчизняного агропротекційного законодавства України.

Аналіз сучасного стану досліджень. Державна підтримка сільського господарства традиційно цікавить вітчизняних дослідників аграрного права та регулярно виступає предметом їхніх наукових праць. Зокрема, відомими фахівцями в цій сфері виступають Н. О. Багай, О. Г. Бондар, О. В. Гафурова, А. В. Духневич, В. М. Єрмоленко, Н. В. Карпінська, Т. О. Коваленко, Г. С. Корнієнко, П. Ф. Кулинич, Т. В. Курман, С. О. Лушпаєв, С. І. Марченко, В. В. Носік, Ю. М. Павлюченко, О. М. Савельєва, І. П. Сафонов, В. І. Семчик, А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич, Т. Є. Харитонova, М. М. Чабаненко, М. В. Шульга та інші. Ці та інші науковці переважно вказують на окремі розрізнені проблемні аспекти, виявлені ними в процесі власних досліджень законодавства та практики. Слід зазначити, що системно недоліки правового регулювання державної підтримки сільського господарства України були представлені та проаналізовані на

Для того щоб сукупно оцінити проведену роботу щодо трансформації агропротекційного законодавства за п'ятирічний термін, ми побудуємо своє дослідження наступним чином. Воно буде структуроване за трьома

Ключовою проблемою розвитку законодавства про державну підтримку був тотально безсистемний підхід до його формування, що стало причиною прикрого стану такого законодавства, адже агропротекційні механізми були розкидані по десяткам нормативно-правових актів, прописані за різними методологічними засадами, вбудовані у різні концептуальні схеми правовідносин тощо. При цьому базовий акт агропротекційного законодавства, що мав би відігравати системоутворюючу функцію, – Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» – переживаючи низку етапів своєї еволюції, на жаль, все менше відповідав на суспільні запити та не виконував важливих завдань структуризації державної підтримки. Навіть проведена у 2020 році модернізація даного Закону не призвела до якісної систематизації агропротекційного законодавства, оскільки елементарно не мала такої мети [5]. Навіть поява нових законодавчих актів, на кшталт Закону України «Про інформаційно-комунікаційну

систему «Державний аграрний реєстр» від 19.09.2024 року, не робить агропротекційне законодавство більш цілісним – скоріше навпаки, його структура далі розхитується за відсутності єдиного бачення концепції розвитку такого законодавства [6, с. 98–99].

Гострий брак концептуальності та дійсної, а не удаваної стратегічності добре проглядається під час аналізу двох альтернативних проєктів Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» № 13202 від 21.04.2025 року та № 13202-1 від 07.05.2025 року. Не торкаючись зараз питань до змісту даних проєктних документів, слід вказати про той негативний вплив, що буде спричинено прийняттям будь-якого з них на систему агропротекційного законодавства України. Так, обома проєктами пропонується перейменувати Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» та перетворити його або в Закон України «Про засади державної аграрної політики», або в Закон України «Про засади державної аграрної політики та політики сільського розвитку». Обидва варіанти понижують статус державної підтримки сільського господарства з окремої сфери суспільних відносин, що врегульовувалася окремим законом, до рівня рядової складової державної аграрної політики. Фактично, нормотворець визнає, що саме агропротекційна складова є ключовою, оскільки саме на основі спеціального закону робиться спроба прописати аграрно-політичний закон, якого Україна чекала уже більше тридцяти років. Однак аналіз альтернативних проєктів вказує на їх низьку змістовну якість. Рішення написати «поверх» агропротекційного закону закон про аграрну політику вказує на нерозуміння завдань ані першого, ані другого. При цьому, за задумом авторів проєктів, оновлений закон все

одно виконуватиме функцію базового агропротекційного, оскільки переважна частина норм присвячена державній підтримці.

Аналізована ситуація вкотре доводить думку про те, що необхідність виконання євроінтеграційних завдань не повинна змішувати цілі між собою та сумнівно «оптимізуватися» шляхом пропонування подібних дивних та шкідливих проєктних сурогатів. Державна аграрна політика та державна підтримка сільського господарства – різні аграрно-правові категорії, що мають бути врегульовані із врахуванням їх функціональних, організаційних та правових особливостей.

На тлі цієї цілком можливої втрати профільного закону актуалізується питання щодо другого формального недоліку агропротекційного законодавства, а саме – підміни законного регулювання підзаконним. Процвітання підзаконного регулювання також є тим недоліком, який нікуди не зник, а навпаки – продовжує утверджуватися в сприятливих для цього умовах нестабільного законодавства воєнного часу. Неформально державна підтримка аграріїв уже давно була витіснена із зони регулювання законів у царину регулювання підзаконних нормативно-правових актів. Саме тому в попередніх дослідженнях було наголошено на об'єктивному «існуванні двох автономних площин законодавства, що регулює державну підтримку сільського господарства: а) декларативної: аграрні законодавчі акти, які містять формально чинні, але здебільшого недіючі агропротекційні норми; б) діючої: динамічне законодавство у сфері реалізації річних бюджетних програм, яке сконцентроване на підзаконному та відомчому рівнях та не пов'язане зі спеціальними аграрними законами» [3, с. 9].

Слід зазначити, що певну роботу в напрямі усунення відповідного розриву було проведено. Зокрема, за п'ятирічний період з'явилася низка

Друга група формальних недоліків, кількість яких збільшується у геометричній прогресії в новітньому аграрному законодавстві, – це грубі технічні помилки. Вони можуть набувати абсолютно різного вигляду. Наприклад, головний програмний документ галузі – Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 р. № 1163-р [8], є зібранням формальних помилок і недоліків. Можна навести один показовий приклад: напрям «Органічне виробництво» починається з абзацу, який присвячений управлінню водними ресурсами. Це не така креативна задумка, це відірваний шматок (!) від попередньої структурної частини – напрям «Водопостачання для зрошення земель». Тобто текст програмного документу був схвалений елементарно невичи-

таним. Відношення самого уряду як творця даного документу до стратегії розвитку аграрної галузі може бути оцінене уже по оформленню відповідної програми та рівню допущених помилок.

Недоліки змісту – та група недоліків, які відображають помилки і неточності самої агропротекційної моделі. Вони стосуються безпосередньо наповнення нормативних положень, тому вага таких недоліків значно вища. Попереднє дослідження виявило, що змістовними недоліками агропротекційного законодавства були такі: відсутність чіткої виваженої системи заходів державної підтримки; відсутність законодавчо закріпленої системи принципів надання державної підтримки; декларативність; латентна підтримка конкретних виробників [3]. Слід визнати, що більшість із указаних змістовних недоліків залишилася не вирішеною.

Про відсутність чіткої системи заходів державної підтримки було уже зазначено вище. Це найбільш серйозна змістова проблема агропротекційного законодавства України, оскільки відсутність такої системи – своєрідного «хребта» – призводить до слабкості та низької ефективності усієї запропонованої підтримки. За аналізований п'ятирічний період виявлена проблема не була усунута, а навпаки – вона набула додаткових негативних проявів. Варто особливо відмітити один типовий їх вид – термінологічна плутанина. Відмічається стійка прикра тенденція, відповідно до якої спостерігається нерозуміння та змішування аграрно-правових категорій.

Наприклад, протягом кількох років нормотворець вільно наділяє дотації і субсидії сільськогосподарським товаровиробникам нехарактерними для них юридичними ознаками (зокрема, обов'язкова прив'язка до конкретних виробничих витрат; перевірка витрачання коштів тощо) [9]. Це викручує та нівелює сутність

дотацій та субсидій як агропротекційного інструменту, адже їх природа полягає в наданні фінансової суми за певний факт (ведення конкретної діяльності, утримання поголів'я, вирощування деяких рослин тощо), при цьому держава надає гроші для того, щоб заохочувати виробника, вирівнювати ринкові розриви. Натомість наразі уряд побудував механізм, який називається «дотація» або «субсидія», а насправді є частковим відшкодуванням виробничих витрат. Крім того зміни 2024 року вимагають укладення договору про надання такої підтримки, але дані відносини не мають договірну природу, і це є ще одним потворним змістовним недоліком аграрного законодавства.

На жаль, схоже термінологічне непорозуміння відмічається все частіше. Наприклад, механізм «компенсація витрат» за розмінування земель сільськогосподарського призначення насправді описує правову конструкцію співфінансування, яка має абсолютно інші засади та принципи реалізації. Підміна агропротекційних понять несе глибоку юридичну проблему: з одного боку, вона підриває впевненість у компетентності та професіоналізмі нормотворця, а з іншого боку – поглиблює конфлікт у випадку спору, адже назва не відповідає юридичній суті аграрних відносин.

У 2020 році на підставі проведеного дисертаційного дослідження було висунуто пропозицію про спосіб усунення недоліків змісту агропротекційного законодавства, який полягає в обранні нової концептуальної основи надання державної підтримки, що має бути втілена в ідеї «агропротекційних статусів». Відповідно до цієї ідеї одержання кожним суб'єктом аграрного господарювання певного агропротекційного статусу, що надає йому право на конкретний перелік різновидів державної підтримки, має відбуватися автоматично у силу закону за наявності та/або відсутності пев-

них чітко визначених умов. Виходячи з національного правового досвіду було запропоновано запровадити такі головні агропротекційні статуси: суб'єкта аграрного господарювання; виробника сільськогосподарської продукції; основного товаровиробника [4]. Фактично подібний методологічний підхід використовується в європейському законодавстві, яке також оперує ключовими правовими статусами, що означають право на підтримку (наприклад, фермер, молодий фермер, малий фермер тощо).

В Україні термінологічна проблема є вкрай запущеною в частині визначення правових агропротекційних статусів. Відомою хронічною проблемою є невинуватене жонглювання терміном «сільськогосподарський товаровиробник», який у переважній кількості випадків вживається саме в агропротекційних цілях, однак із різним змістовним наповненням. При цьому законодавець продовжує множити цю проблему. Аналізуючи законопроекти «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» № 13202 від 21.04.2025 року та № 13202-1 від 07.05.2025 року, можна побачити, як нормотворець пропонує перенести тавро термінологічної плутанини на поняття «фермер», адже цими проектами фермерами називаються фізичні або юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, які провадять сільськогосподарську діяльність. Це груба імітація європейського законодавства без жодного узгодження із національним досвідом та навіть із чинним законодавством, адже організаційно-правова форма фермерського господарства із усіма його власними різновидами продовжує зберігатися, і ми отримуємо нову проблему в разі здійснення такого кроку.

Деякі змістовні недоліки, виявлені на попередніх етапах наукових досліджень, були успішно усунуті.

Наприклад, так сталося з порівняно легким завданням, а саме: закріпленням принципів надання державної підтримки сільського господарства в агропротекційному законодавстві. Так, Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» містить відповідну статтю, яка декларує такий перелік агропротекційних принципів: «прозорість та публічність, прогнозованість та послідовність, справедливість та ефективність, цільове спрямування, верифікація права на підтримку та її моніторинг» [10]. Звичайно, можуть бути питання до самих обраних принципів та сумнівності їх дотримання, однак законодавче закріплення – це вагоме удосконалення нормативно-правового регулювання та його концептуалізація.

Наступний змістовний недолік – це декларативність, з якою не все однозначно. Як слушно зазначається в літературі, «закріплений на нормативно-правовому рівні перелік видів державної підтримки суб'єктів агробізнесу, таких як фінансова, бюджетна, кредитна, податкова, організаційно-регулятивна, страхова, формує уявлення достатності забезпечення сільськогосподарських товаровиробників державною підтримкою для успішного провадження ними господарської діяльності, забезпечення продовольчої безпеки, розвитку сільських територій. Проте більшість заходів, передбачених різними видами державної підтримки, не знаходять реального втілення в діяльності суб'єктів агробізнесу» [11]. Дійсно, далеко не всі норми законодавства про державну підтримку сільського господарства діють «по-справжньому», і це має кілька власних причин.

Особливістю агропротекційного законодавства є його своєрідний поділ на «увімкнені» та «вимкнені» механізми, які залежать від наявності бюджетного фінансування. Тобто протягом певного періоду (іноді досить

тривалого) деякі норми щодо державної підтримки існують декларативно, тобто вони формально чинні, але фактично не застосовуються і реального впливу на суспільні відносини не здійснюють.

Декларативність інших агропротекційних норм зумовлена відсутністю додаткових необхідних підзаконних актів, які би врегульовували порядок їх реалізації. Однак глибинною першопричиною все ж є політична незацікавленість та відсутність політичної волі в «розморожуванні» таких декларативних норм.

Виклики воєнного стану призвели до того, що ще більше агропротекційних правових механізмів перейшли у такий «сплячий» режим, тобто нормативно-правові акти чинні, але фактично усі або окремі їхні положення не застосовуються (зокрема, через відсутність фінансування).

Водночас, воєнний стан вивів на порядок денний низку інших актуальних завдань та проблем, з якими зіткнулися сільськогосподарські товаровиробники та для подолання яких аграрії потребують допомоги. У літературі відмічається недостатній рівень адаптивності змісту агропротекційного законодавства шляхом «запровадження термінових заходів фінансової підтримки агробізнесу на придбання паливно-мастильних матеріалів, насіння, кормів для тварин, генераторів для забезпечення безперебійного функціонування тваринницьких комплексів, місць зберігання продукції в умовах наявних проблем з електропостачанням, розмінування полів та під'їзних шляхів, створення агропродовольчих банків та ін. шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [12]. Тобто за аналізований період часу з'явилися нові змістовні недоліки законодавства про державну підтримку, а саме – недостатня гнучкість та адаптивність у кризових умовах.

Недоліки реалізації – та група недоліків, що стосуються безпосередньо інституційно-функціонального втілення норм законодавства або організаційно-правових проблем реалізації нормативних приписів. Попереднє дослідження продемонструвало, що недоліками реалізації державної підтримки сільського господарства були такі: інституційна недосконалість; бюрократичність, затягування процедури; відсутність гарантій фактичного отримання підтримки; нерівноправність у договірних відносинах [3].

Інституційна недосконалість відзначалася як серйозна проблема, що обумовлювала відсутність єдиної та узгодженої системи органів, установ та організацій, які би функціонували як злагоджений інституційний механізм, втілюючи на практиці агропротекційну модель. За п'ятирічний період певних проривів у цій сфері не відбулося. Можна відмітити такі важливі інституційні події: а) відродження профільного Міністерства аграрної політики та продовольства України; б) ліквідацію Державної спеціалізованої бюджетної установи «Аграрний фонд»; в) передачу ПАТ «Аграрний фонд» Фонду державного майна; г) стабільне функціонування Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, який поступово поширив свою діяльність також і на інших сільськогосподарських товаровиробників; д) створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві. При цьому вказані події не створювали певної стратегічної системи, не мали єдиного вектору – вони відбувалися незлагоджено, під впливом різних обставин та цілей, що жодним чином не сприяло подоланню попередньої інституційної недосконалості.

Євроінтеграційні процеси серйозно впливають на реалізаційну складову законодавства про державну підтримку сільського господарства України. Зокрема, вітчизняний хаос із фінансуванням різних

спробу відтворити дану методологію, а саме: планується запровадження Інтегрованої системи адміністрування та контролю (Integrated Administration and Control System) (далі – ІСАК), під якою розуміється державна інформаційна (автоматизована) система, яка є підсистемою (розділом) інформаційно-комунікаційної системи «Державний аграрний реєстр», та призначена для забезпечення ефективного моніторингу, контролю та адміністрування підтримки у сільському господарстві. Цілком зрозуміло, що жодної конкретики та розвитку цього визначення проекти законів не містять, тобто своє реальне наповнення ці майбутні відносини набудуть пізніше, коли будуть врегульовані на підзаконному рівні. Наразі із проектних документів залишається незрозумілим, який саме функціонал (земельний, бухгалтерський, аналітичний, моніторинговий тощо) нормотворець планує закласти в ІСАК для того, щоб ця система обслуговувала процедурну складову реалізації відносин із надання державної підтримки аграріям.

Вагомую проблемою попередньої агропротекційної моделі в частині її реалізації була негарантованість надання державної підтримки навіть у випадку отримання і офіційного підтвердження права на неї. Це було зумовлено особливостями процедури, яка передбачала спочатку проведення конкурсів, обрання і затвердження переліку переможців, а потім розподілу коштів на їх потреби. Однак не усі програми містили механізми, які зручно було реалізовувати подібним чином. Натомість часто ставалося так, що виділених бюджетних коштів не вистачало на затверджені обсяги підтримки, частина аграріїв-переможців залишалися з меншими виплатами, а деякі – взагалі без таких обіцяних виплат. Це призводило до безкінечної низки оскаржень, судової тяганини, дискредитації в цілому системі державної підтримки сільського госпо-

Подальший процес удосконалення агропротекційної процедури також лежить у напрямі використання механізмів, запозичених із європейського законодавства. Зокрема, йдеться про основні методологічні засади у цій частині, які полягають у створенні окремих земельно-реєстраційних і бухгалтерсько-аналітичних систем, які спеціально обслуговують відносини щодо надання державної підтримки сільського господарства. Новими законопроектами зроблено

дарства. Вихід з цієї ситуації лежить у напрямі максимальної відмови від конкурсних засад обрання адресатів державної допомоги та перехід до рейтингової системи черговості, про що ми писали у своїх попередніх дослідженнях. Слід визнати, що порівняно із засиллям конкурсного методу на більш ранніх еволюційних етапах розвитку вітчизняного агропротекційного законодавства, за останні п'ять років державна підтримка суттєво змінила вектор та переважно відмовилася від його застосування. Однак в окремих випадках все ж цей підхід зберігається [13].

Відмова від конкурсних засад стала можливою завдяки широкому використанню в агропротекційній практиці Державного аграрного реєстру. Завдяки єдиній інформаційній системі, що об'єднує всю країну, стало можливим відслідковувати подачу заявок і побудову реального переліку отримувачів підтримки, а також обраховувати обсяги бюджетних коштів за програмами по мірі їх витрачання. Це зменшує ризики настання ситуацій, коли підтверджене право на підтримку конкретного суб'єкта держава не реалізує.

Останній недолік групи реалізації стосується нерівноправності договірних відносин. Слід пояснити, що такий спосіб оформлення агропротекційних відносин використовувався у вітчизняному правовому досвіді у різних видах підтримки, однак особливо поширеним його назвати не можна. Проведений аналіз агропротекційних договірних відносин, які існували на попередньому етапі розвитку законодавства (форвардних контрактів, договорів заставних закупівель тощо), продемонстрували їх вагомий недолік, а саме: відсутність паритетності та рівноправності сторін. Однак це ставить під сумнів саму договірну природу таких відносин, в яких лише одна сторона має можливість диктувати умови та формує їх край однобічно.

Якщо аналізувати п'ятирічний період, який нас цікавить, то слід зазначити, що окреслений недолік реалізації державної підтримки продовжує зустрічатися, зокрема у нових агропротекційних програмах. Наприклад, його ознаки добре простежуються в нормативних положеннях про укладення договорів щодо надання грантів на теплиці, сади, ягідники тощо [14]. Жорсткі вимоги про те, які зобов'язання має взяти на себе грантоотримувач, не підлягають корегуванню на основі певного індивідуального підходу. Ураховуючи імперативність та об'єктивну складність дотримання прописаних вимог, прогнозуємо, що частина підписаних договорів за цією програмою підтримки буде визнано невиконаними, що потягне необхідність повернення коштів адресатами.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки. По-перше, усі групи недоліків правового регулювання державної підтримки сільського господарства, що були виявлені за результатами дослідження попереднього етапу еволюційного розвитку законодавства, зазнали внутрішніх змін, однак при цьому така трансформація неоднорідна. Найбільш динамічно усуваються реалізаційні недоліки, тому ця сфера прогресує: в основному це відбувається за рахунок створення Державного аграрного реєстру, відходу від конкурсних засад обрання адресатів підтримки, підготовки до заснування Виплатної агенції тощо. Водночас простежуються негативні тенденції у групі формальних недоліків за рахунок подальшого руйнування системи агропротекційного законодавства та стрімкого падіння якості нормотворчості. За змістовною складовою агропротекційне законодавство демонструє відносну збалансованість: окремі змістовні недоліки нормотворцем були усунуті, тоді як деякі – навпаки поглибилися.

Виявлено, що усі групи недоліків правового регулювання державної підтримки сільського господарства зазнали внутрішніх змін, однак при цьому така трансформація неоднорідна. Найбільш активно усуваються реалізаційні недоліки, тому ця сфера прогресує: в основному це відбувається за рахунок створення Державного аграрного реєстру, відходу від конкурсних засад обрання адресатів підтримки, підготовки до заснування Виплатної агенції тощо. Водночас простежуються негативні тенденції у групі формальних недоліків за рахунок подальшого руйнування системи агропротекційного законодавства та стрімкого падіння якості нормотворчості. За змістовною складовою агропротекційне законодавство демонструє відносну збалансованість: окремі змістовні недоліки нормотворцем були усунуті, тоді як деякі – навпаки поглибилися.

Доведено, що вітчизняному нормотворцю легше вдаються діджіталізаційні та організаційні процеси, ніж концептуалізація та системна побудова законодавства. У законодавчій сфері це призводить до поспішності та непослідовності в нормотворчості. Особливе занепокоєння викликають подальше стрімке падіння нормотворчої техніки і ті прояви, яких це набуває. Поглиблення виявлених негативних тенденцій багато в чому зумовлене зворотною стороною євроінтеграційних процесів, а саме: необхідністю швидкої та масштабної перебудови усієї системи законодавства, обмеження нормотворчості адаптаційними завданнями, які зводяться на практиці до копіювання європейських моделей, тощо. Однак низький рівень вітчизняного агропротекційного законодавства, його формальні, змістовні та реалізаційні недоліки не можна виправдову-

У статті досліджуються недоліки вітчизняного законодавства про державну підтримку сільського господарства у розрізі їх динаміки протягом періоду 2020–2025 років.

вати суто технічними проблемами євроінтеграції або складними умовами нормотворчості у воєнних обставинах, оскільки дослідження наглядно продемонструвало: указані недоліки не є породженням останніх років – вони притаманні усій системі агропротекційного законодавства протягом періоду її становлення і трансформуються на різних еволюційних етапах.

Ключові слова: державна підтримка, сільське господарство, аграрне законодавство, аграрні правовідносини, політика.

Hryhorieva K. Disadvantages of Ukrainian agro-protection legislation: dynamics, trends and prospects

The article examines the shortcomings of domestic legislation on state support for agriculture in terms of their dynamics during the period 2020–2025. It was found that all groups of shortcomings in the legal regulation of state support for agriculture have undergone internal changes, however, such transformation is heterogeneous. Implementation shortcomings are being eliminated most dynamically, therefore this area is progressing: mainly this is due to the creation of the State Agrarian Register, the departure from the competitive principles of selecting recipients of support, preparation for the establishment of the Paying Agency, etc. At the same time, negative trends are observed in the group of formal shortcomings due to the further destruction of the system of agro-protection legislation and the rapid decline in the quality of rulemaking. In terms of the substantive component, agro-protection legislation demonstrates relative balance: some substantive shortcomings were eliminated by the law-maker, while some, on the contrary, have deepened.

It has been proven that the domestic rule-maker is more easily able to manage digitalization and organizational processes than conceptualization and systematic construction of legislation. In the legislative sphere, this leads to haste and inconsistency in rule-making. Of particular concern is the further rapid decline in rule-making technology and the manifestations that this takes on. The deepening of the identified negative trends is largely due to the reverse side of the European integration processes, namely: the need for rapid and large-scale restructuring of the entire system of legislation, the limitation of rule-making by adaptation tasks, which in practice are reduced to copying European models, etc. However, the low level of domestic agro-protection legislation, its formal, substantive and implementation shortcomings cannot be justified by purely technical problems of European integration or complex conditions of rule-making in wartime circumstances, since the study clearly demonstrated: the indicated shortcomings are not a product of recent years – they are inherent in the entire system of agro-protection legislation during the period of its formation and are transformed at various evolutionary stages.

Key words: state support, agriculture, agrarian legislation, agrarian legal relations, policy.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» № 13202 від 21.04.2025 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56251> (дата звер.: 25.05.2025 року)
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі № 13202-1 від 07.05.2025 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56377> (дата звер.: 25.05.2025 року)

3. Григор'єва Х. А. Концептуальні засади правового регулювання державної підтримки сільського господарства в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06. Одеса, 2020. 40 с.

4. Григор'єва Х. А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 596 с.

5. Григор'єва Х. А. Двадцятиріччя Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України»: чи є майбутнє? Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 2. С. 335–344.

6. Григор'єва Х. А. Законодавче забезпечення державної підтримки сільського господарства України в умовах війни та післявоєнного відновлення: продовольчий вимір: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2025. 304 с.

7. Григор'єва Х. А. Формальні недоліки аграрного законодавства у сфері державної підтримки сільського господарства України / Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні : колективна монографія / відп. ред.: Т. Є. Харитонova, І. І. Каракаш. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. С. 309–323.

8. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: розпорядження Кабі-

нету Міністрів України від 15.11.2024 р. № 1163-р. Урядовий кур'єр. 2024. № 242.

9. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції: постанова Кабінету Міністрів України від 16.08.2022 р. № 918. Урядовий кур'єр. 2022. № 182.

10. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 49. Ст. 527.

11. Бакай Ю. Ю., Гончаренко Я. А. Актуальні питання законодавчого забезпечення у сфері державної підтримки суб'єктів агробізнесу під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 1. С. 276–282.

12. Курман Т. В. Аграрні відносини у сфері фінансової підтримки агробізнесу: новели і проблеми правового забезпечення в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 1. С. 283–287.

13. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам: постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1102. Офіційний вісник України. 2004. № 34. Стор. 71. Ст. 2269.

14. Деякі питання надання грантів бізнесу: постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 р. № 738. Урядовий кур'єр. 2022. № 144.

